

УДК 378.147:004

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА У ПРОГРАМАХ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Світлана Амеліна,
Ростислав Тарасенко

У статті розглянуто особливості інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів в університетах Великобританії. Встановлено, що переважна більшість британських університетів пропонує програми підготовки перекладачів з акцентом на інформаційно-технологічній складовій. Констатовано, що вона здійснюється шляхом запровадження міждисциплінарних модулів, зміст яких зосереджено на опануванні технологій автоматизованого перекладу та вивченні спеціалізованого програмного забезпечення. Виявлено, що переважна більшість цих модулів передбачає вивчення сучасного стану та розвитку теорії перекладу, різних підходів до обробки тексту й інструментів автоматизованого перекладу. Вказано на можливість імплементації досвіду британських університетів у вітчизняних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: інформаційно-технологічна підготовка, зміст підготовки, програма, перекладач.

На сучасному етапі розвитку суспільства інформаційні системи стали невід'ємними засобами професійної діяльності перекладача, який забезпечує мовне посередництво між представниками різних народів і культур. Світова освітня спільнота напрацювала значний досвід підготовки перекладачів з урахуванням особливостей їхньої діяльності в умовах інформаційного суспільства, яке формується і бурхливо розвивається в напрямі позиціонування інформації як одного з основних ресурсів людства. Вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх перекладачів, зокрема, в університетах Великобританії, може сприяти вдосконаленню процесу формування професійно значущих компетентностей зазначених фахівців у ВНЗ України. Зважаючи на важливість підготовки перекладачів до роботи в умовах сучасного ринку праці, особливий інтерес становлять напрацювання британських університетів в таких аспектах їхньої професійної підготовки, як: інформаційно-тематичний, інформаційно-пошуковий, інформаційно-технологічний.

Мета статті – розглянути змістове наповнення та науково-методичне забезпечення інформаційно-технологічної складової у професійній підготовці перекладачів в університетах Великобританії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Вивченням професійно значущих аспектів підготовки майбутніх перекладачів та особливостей формування їхніх компетентностей займалися Є. Беседіна, М. Волчанська, В. Желясков, І. Колодій, Ю. Колос, В. Комісаров, Л. Латишев, О. Мацюк, З. Підручна, О. Рогульська, В. Сафонова, Ю. Хольц-Мянтярі, О. Чередниченко, А. Швейцер,

А. Шиба та ін. Досвід професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах зарубіжних країн став об'єктом наукових інтересів О. Мартинюк (США), О. Сергєєвої (Великобританія), Н. Шамне та Л. Ребриної (Німеччина).

Однак, питання змістового наповнення та науково-методичного забезпечення інформаційно-технологічної складової у процесі підготовки перекладачів в університетах Великобританії не були предметом окремого дослідження.

Для дослідження питань, пов'язаних з інформаційно-технологічною складовою підготовки майбутніх фахівців з перекладу у Великобританії, було проаналізовано відповідні програми, які пропонуються такими університетами: Лондонський, Мідлсекський (Лондон), Ірландський національний університет Корк, університет Бат, університет Астон (Бірмінгем). Розгляд програм підготовки перекладачів у британських університетах засвідчив, що вони надають студентам можливість не тільки розвитку навичок у сфері перекладу, а й отримання важливого досвіду в області технології перекладу, яка швидко розвивається. Слід зазначити, що, зважаючи на поділ програм навчання перекладачів на обов'язкові (core) й додаткові (optional) модулі, студенти повинні засвоїти всі обов'язкові модулі і, за власним вибором, кілька додаткових (наприклад, у Лондонському університеті – три з семи). Як правило, зміст переважної більшості не тільки обов'язкових, але й додаткових модулів сконцентрований саме на інформаційно-технологічній складовій підготовки перекладачів.

Зокрема, метою модуля «Мови й інформаційні технології» (магістерська програма з перекладознавства (Translation Studies) Ірландський національний університет Корк) є ознайомлення студентів з використанням інструментів і ресурсів для створення й аналізу тексту. Студенти навчаються використанню корпусів та баз даних і розвивають навички аналізу дискурсу і семантичного кодування тексту з використанням інформаційних технологій. Передбачається, що після успішного завершення цього модуля, студенти повинні бути в змозі:

- критично оцінити діапазон різних видів технологічних ресурсів та інструментів, доступних для створення, обробки та аналізу текстів;
- використовувати сучасні досягнення щодо ресурсів та інструментів для аналізу тексту в історичному контексті;
- генерувати знання шляхом використання технологічних ресурсів;
- критично осмислювати теоретичні питання, пов'язані з трансформацією текстів шляхом застосування нових технологій.

Аналогічний модуль «Мова та автоматизація» (Лондонський університет) [3] призначений для засвоєння різних тем, що стосуються застосування комп'ютерних систем для презентації, використання, вилучення або перекладу інформації, вираженої природною мовою. Теми, які вивчаються, включають машинний переклад, управління мовою і вилучення термінології. Оскільки цей модуль має переважно практичне спрямування, студенти вчаться використовувати й оцінювати різні інструменти і технології.

Включення у програму підготовки перекладачів модулю «Використання технологій в індустрії письмового і усного перекладу» (Using technology in the T & I industry) в університеті Бат [1] сприяє формуванню у студентів систематичного розуміння технологічних інструментів, що використовуються у перекладацькій індустрії. Студенти розвивають свою здатність до автономного

навчання, що дозволить їм використовувати технології, які застосовуються фрілансерами і компаніями в перекладацькій галузі. Майбутні фахівці отримують практичний досвід роботи з інструментами комп'ютерного перекладу, а також іншим програмним забезпеченням, що використовується у сфері перекладу. Водночас вони набувають практичного досвіду з декількома програмними продуктами, які постійно використовуються перекладачами під час усного і письмового перекладу, та вивчають вимоги до застосування інформаційних технологій у перекладацькій галузі. Крім того, студенти отримують уявлення про комерційне використання програмного забезпечення, такого як Translation Memory, Déjà Vu X, OCR тощо, яке забезпечує технологічну підтримку процесу перекладу, та знайомляться з особливостями використання цих технологій незалежними перекладачами. При цьому формуються навички застосування пакетів пам'яті перекладів, створених у різних форматах, та систем розпізнавання голосу. Важливо, що студенти також вчать, як «продавати» на ринку перекладацьких послуг свої навички в області цих технологій, і як використання цих технологій може поліпшити їхню успішність при здійсненні професійної діяльності та сприяти створенню позитивної репутації у безпосередніх клієнтів та інших роботодавців.

Навчання відбувається шляхом проведення десяти двохгодинних сесій, кожна з яких складається з 1 лекційної години з використання основних функцій, наявних в програмному забезпеченні, після чого одна година відводиться на відпрацювання практичних навичок. Мета полягає в тому, щоб студенти якнайскоріше використали програмне забезпечення і оцінили програмні пропозиції різних розробників як підтримки у процесі перекладу. Вивчаються також розпізнавання голосу і пакети програмного забезпечення OCR. Студенти беруть участь і в самостійному навчанні за допомогою цих інструментів, які доступні їм через систему Інтранет Університету Бат. Додаткові ресурси включають програмні інструкції і відео-уроки, що надаються виробником програмного забезпечення. Заслугує на увагу спосіб оцінювання навчальних досягнень студентів. Для цього вони створюють за допомогою програмного забезпечення перекладацький проект обсягом 3000 слів, що супроводжується доповіддю про власний досвід роботи з програмним забезпеченням (2500 слів).

Обов'язковими модулями програми підготовки магістрів в галузі науково-технічного та медичного перекладу з технологією перекладу (MSc in Scientific, Technical and Medical Translation with Translation Technology) у Лондонському університеті є такі: мова і переклад, технологія перекладу, практика перекладу (наукового, медичного, технічного).

Модуль «Технологія перекладу» передбачає застосування теоретичних та концептуальних основ перекладу на практиці з використанням прийомів й інструментів технологій перекладу, які застосовуються в перекладацькій індустрії. Ці інструменти включають управління термінологією і системи пам'яті перекладів. З метою набуття практичного досвіду роботи з діапазоном засобів для перекладу використовуються SDL Trados MultiTerm Desktop 2014, SDL Trados Studio 2014™, memoQ™ і кілька вибраних хмарних систем.

Модуль «Практика перекладу» забезпечує навчання методам і прийомам перекладу для конкретних мовних пар та областей спеціалізації. Модуль

складається з трьох окремих блоків:

- 1) науковий переклад (включає переклад науково-популярних статей, наукових журнальних статей, наукових доповідей, тез тощо);
- 2) медичний переклад (включає переклад документів щодо охорони здоров'я, медичних звітів, клінічних кейсів, фармацевтичних звітів тощо);
- 3) технічний переклад (включає переклад інструкцій з експлуатації, документації продуктів, патентів, технічних специфікацій тощо).

У ході підготовки майбутніх перекладачів до адаптації у професійному світі використовується широкий спектр матеріалів – від медичних звітів, наукових статей, патентів, супровідної документації продуктів, рекламних проспектів до аудіовізуальних програм, веб-сторінок і програмного забезпечення. Особлива увага приділяється технології комп'ютерного перекладу, яка докорінно змінює спосіб професійної діяльності перекладачів. Тому на всіх етапах рекомендується виконувати практичні завдання з перекладу, використовуючи відповідні інструменти комп'ютерного перекладу.

Таке поєднання набуття теоретичних знань і їх практичного втілення з використанням інструментів автоматизованого перекладу закладено і у модуль «Переклад технічних текстів» (Мідлсекський університет, Лондон) [4], який поділяється на дві частини. Він знайомить студентів з вимогами та особливостями перекладу технічних текстів, в тому числі й таких, як здоров'я і медицина. Перша частина стосується конкретних галузей перекладу. Друга частина присвячена ключовим теоретичним і практичним питанням, пов'язаним з різними типами програмного забезпечення, які використовуються в професійній діяльності перекладача, в тому числі ефективного використанню комп'ютерного перекладу (CAT), програмного забезпечення автоматизованого перекладу (наприклад, SDL Trados), який дозволить студентам продемонструвати здатність критично вибирати й використовувати різні види програмного забезпечення та розуміти і критично аналізувати використання мовних засобів у різних контекстах. Студенти навчаються перекладати різні типи текстів – від кіносценаріїв до бізнес-звітів і юридичних документів. Для задоволення нових вимог до роботи в перекладацькій галузі вони збагачуються знаннями та навичками використання професійних електронних інструментів, доступних для перекладачів, таких як SDL Trados (програмне забезпечення для перекладу за допомогою комп'ютера) і WinCAPS (програмне забезпечення для субтитрування). Тісно співпрацюючи з Інститутом лінгвістики, університет пропонує спеціалізовані модулі ділового або юридичного перекладу. Під час навчання студенти отримують цінну інформацію від професіоналів і вчених у відповідних областях і мають доступ до спеціалізованих засобів та устаткування (лабораторій та відповідного програмного забезпечення, такого як SDL Trados і WinCAPS).

Модуль «Переклад і технологія» («Translation and Technology») (Університет Астон, Бірмінгем) представляє добірку електронних засобів для підтримки діяльності професійного перекладача. Студенти виконують практичні завдання з перекладу з використанням систем Translation Memory, машинного перекладу, термінологічних баз даних, редакторів субтитрів та інструментів локалізації. Знання, отримані при вивченні цього модуля, особливо корисні для роботи у перекладацьких компаніях.

Модуль «Спеціалізований переклад» (Specialised Translation) спрямований на консолідацію знань про сучасні теорії перекладу і їх застосування у практичній роботі, з акцентом на особливості спеціалізованого перекладу, враховуючи можливість використання корпусів. Після знайомства з основними поняттями та методами спеціалізованого перекладу, кожен студент вибирає домен для дослідження і збирає корпус текстів англійською та німецькою / французькою / іспанською (в залежності від його мовної комбінації). Цей корпус буде слугувати основою дослідження текстових конвенцій, лексичних та граматичних особливостей, змісту та міжкультурних питань, які необхідно враховувати при перекладі тексту з відповідного домену.

На основі аналізу змістового наповнення магістерської програми з перекладу Лондонського університету [3] встановлено, що завдяки вивченню додаткових модулів випускники програми оволодівають компетенціями, необхідними для професійної діяльності у таких специфічних аспектах перекладацької галузі, як субтитрування, дубляж і локалізація програмного забезпечення. При цьому вони набувають досвіду цілої низки споріднених спеціальностей, пов'язаних з перекладом, таких, як термінолог, коректор, фахівець з видавничої справи та керівник перекладацького проекту.

До додаткових модулів належать: видавничі уміння, субтитрування, переклад закадрового озвучування і дубляж, доступність ЗМІ, мова та автоматизація.

Модуль «Видавничі уміння» сприяє формуванню корисних навичок публікації цифрових документів. Він пропонує огляд різних форматів для публікації в Інтернеті, роботу з набором найбільш часто використовуваного програмного забезпечення. Модуль розділений на три блоки. Перший фокусується на дизайні сайту з використанням стандартної програми Dreamweaver™. Студенти навчаються розробляти веб-сайти і створювати веб-сторінки, з урахуванням таких питань, як практичність, інтерактивність та інтеграція з іншими технологіями. Другий блок охоплює такі теми, як редагування фотографій за допомогою Photoshop™, локалізація програмних продуктів. Останній блок також дає уявлення про те, як на основі набору базових лексичних та синтаксичних правил за стандартом XML представляти інформацію для обміну через Інтернет.

Модуль «Субтитрування» знайомить із практикою аудіовізуального перекладу (Audiovisual Translation (AVT)) в цілому, і пропонує більш глибокі знання в області субтитрів. Під час лекцій та семінарів студенти вивчають історію і нинішній стан субтитрування, плюси і мінуси субтитрів у порівнянні з іншими режимами аудіовізуального перекладу, семіотикою субтитрування, а також економічні й професійні аспекти аудіовізуального перекладу. При цьому розвиваються навички субтитрування різних стилів шляхом перекладу текстів і програм аудіовізуального характеру, взятих з різних джерел (кіно, корпоративного відео, документальних фільмів), які охоплюють широкий спектр спеціалізованих жанрів і проблем засобів масової інформації.

Модуль «Переклад закадрового озвучування і дубляж» знайомить з професійною діяльністю щодо перекладу аудіовізуальних матеріалів для озвучування і дубляжу. Як і у ході вивчення модуля «Субтитрування», студенти вивчають історію й нинішній стан озвучування і дубляжу, відповідні перекладацькі стратегії. Розвиваючи навички озвучування і дубляжу різних стилів

(художні фільми, корпоративне відео, документальні фільми, серіали, анімація), студенти створюють свої власні переклади з використанням відповідного програмного забезпечення й обладнання.

Модуль «Доступність ЗМІ» знайомить із професійною практикою трансформації аудіовізуальних матеріалів у форми, доступні для людей з сенсорними порушеннями (субтитри для глухих і слабочуючих, звуковий опис для сліпих та слабоворих). Виконання цієї роботи також передбачає застосування відповідного програмного забезпечення й обладнання.

Слід зазначити, що програми підготовки магістрів більшості британських університетів узгоджені з вимогами Європейської магістерської програми (European Master's in Translation (EMT)) [2], яка орієнтована на моніторинг систем підготовки перекладачів, зміцнення зв'язків з установами та професійними організаціями в галузі перекладу, створення справжнього європейського ринку кваліфікованих перекладачів. Крім того, університети є членами проекту Optimize (Optimising Professional Translator Training in a Multilingual Europe), європейської академічної мережі, діяльність якої спрямована на оптимізацію навчання професійних перекладачів у багатомовній Європі. Завдяки цьому університети отримують можливість співпрацювати з постачальниками спеціалізованого програмного забезпечення та іншими галузевими партнерами, щоб забезпечити максимальну відповідність магістерських програм сучасним вимогам.

На основі аналізу програм підготовки перекладачів в університетах Великобританії можна зробити висновок, що інформаційно-технологічна складова професійної підготовки перекладачів здійснюється шляхом запровадження міждисциплінарних модулів, зміст яких зосереджено на опануванні технологій автоматизованого перекладу та спеціалізованого програмного забезпечення, з використанням якого реалізація виконання професійних задач може бути більш ефективною.

У переважній більшості університетів передбачені модулі, які містять матеріали з вивчення сучасного стану та розвитку теорії перекладу, різних підходів до обробки тексту й інструментів автоматизованого перекладу, зокрема: «Мови й інформаційні технології», «Мова та автоматизація», «Використання технологій в індустрії письмового і усного перекладу», «Технологія перекладу», «Переклад технічних текстів», «Спеціалізований переклад».

Перспективи подальших наукових розвідок можуть бути пов'язані з можливістю упровадження у процес професійної підготовки майбутніх перекладачів у вітчизняних вищих навчальних закладах модулів, використання яких в університетах Великобританії підтвердило їх ефективність у формуванні інформаційної компетентності цих фахівців.

Список використаних джерел:

1. *Book of Modules 2014/2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ucc.ie/modules/>
2. *Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication*. Brussels, January 2009. – 7 p.
3. *Department of Linguistics. MA Programmes 2012–2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.soas.ac.uk/linguistics/programmes/mathepratrans/>
4. *Interpreting, Language and Translation Studies* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mdx.ac.uk/courses/postgraduate/translation/Business_Legal_Translation.aspx